

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№2

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 222 sahifa.
2026-yil, fevral

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI.....	26
Madaminov Bekzod Allayarovich	
“HUDUDGAZTA’MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI	32
Shukurillaev Jahongir Botir o’g’li	
HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO’YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH	37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ	42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли	
ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	48
Бекзод Умматов	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....	55
Вахидов Азизжон Саиджонович	
SUG’URTA FAOLIYATIDAGI MOLIVAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI	58
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI	62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna	
XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJIRIBASI	66
Alimardonov G’ayratjon Nuraliyevich	
XO’JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH	72
Xolikov Ravshan Anvar o’g’li	
PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH	76
Obidova Zilola Ikromjon qizi	
HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH	81
Nomurodova Farangiz Lazizovna	
AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO’NALISHLARI	87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA’MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOIYILLARI	96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ	101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи	
DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIVAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
RAQAMLI MOLIYA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI	117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li	
GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI	123
Abdirazakov Akmal Ibragimovich Namozov Og'abek Maxmud o'g'li	
AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS	128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI	134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN	150
Akramov Akbarjon Akmal ugli	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI	156
Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR	160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI	165
Yakubov Temur G'anibekovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI	169
Siroj Zarina Rustambekovna	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Ziyodullayev Qahramon	
ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ	185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIVAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	191
Mamatov Baxodir Quldoshovich	

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH	197
Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li	
MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	205
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	209
Nomozova Qumri Isoyevna	
XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	216
Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	

XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

Bank ishi va buxgalteriya hisobi kafedrası v.b. dotsenti, PhD.

Annotatsiya. Mazkur maqolada auditorlik tekshiruvini xalqaro audit standartlari asosida tashkil etishning ilmiy-nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda auditorlik faoliyatining moliyaviy nazorat tizimidagi o'rni, auditni rejalashtirishning ahamiyati hamda Xalqaro audit standartlari (XAS), xususan, 300-sonli "Moliyaviy hisobotlar auditini rejalashtirish" standarti talablari keng yoritilgan. Shuningdek, rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasi va O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini xalqaro standartlarga moslashtirish bosqichlari tahlil qilingan. Maqolada auditni rejalashtirish jarayonining tarkibiy qismlari, audit strategiyasi va audit dasturini shakllantirish masalalari, risklarni baholash hamda tahliliy amallarning audit sifatini oshirishdagi roli asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari audit jarayonini samarali tashkil etish, moliyaviy hisobotlar ishonchligini ta'minlash va auditorlik xulosasining sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: auditorlik faoliyati, xalqaro audit standartlari, auditni rejalashtirish, moliyaviy hisobot audit, audit strategiyasi, audit dasturi, audit riski, tahliliy amallar.

Abstract. This article examines the scientific-theoretical and practical aspects of organizing audit engagements in accordance with International Standards on Auditing. The study highlights the role of auditing in the financial control system, the importance of audit planning, and provides a detailed overview of the requirements of International Standards on Auditing (ISA), particularly ISA 300 "Planning an Audit of Financial Statements." The experience of developed foreign countries and the stages of aligning auditing practices in the Republic of Uzbekistan with international standards are analyzed. The article substantiates the key components of the audit planning process, issues related to the development of audit strategy and audit program, risk assessment, and the role of analytical procedures in improving audit quality. The research findings contribute to the effective organization of the audit process, ensuring the reliability of financial statements, and enhancing the quality of the auditor's opinion.

Keywords: auditing, International Standards on Auditing, audit planning, financial statement audit, audit strategy, audit program, audit risk, analytical procedures.

Аннотация. В данной статье исследуются научно-теоретические и практические аспекты организации аудиторской проверки на основе международных стандартов аудита. В работе раскрывается роль аудиторской деятельности в системе финансового контроля, значение планирования аудита, а также подробно рассматриваются требования Международных стандартов аудита (МСА), в частности стандарта МСА 300 «Планирование аудита финансовой отчетности». Проанализирован опыт развитых зарубежных стран и этапы адаптации аудиторской деятельности в Республике Узбекистан к международным стандартам. В статье обоснованы составные элементы процесса планирования аудита, вопросы формирования стратегии и программы аудита, оценка рисков и роль аналитических процедур в повышении качества аудита. Результаты исследования имеют важное значение для эффективной организации аудиторского процесса, обеспечения достоверности финансовой отчетности и повышения качества аудиторского заключения.

Ключевые слова: аудиторская деятельность, международные стандарты аудита, планирование аудита, аудит финансовой отчетности, стратегия аудита, программа аудита, аудиторский риск, аналитические процедуры.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining shaffofligini ta'minlash, moliyaviy hisobotlarning ishonchligini oshirish hamda investorlarga taqdim etilayotgan axborot sifatini yaxshilashda auditorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, globallashtirish jarayonlari jadallashgan hozirgi davrda milliy moliyaviy nazorat tizimini xalqaro talablar asosida takomillashtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda auditorlik tekshiruvlarini xalqaro audit standartlari asosida tashkil etish alohida ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro audit standartlari moliyaviy hisobotlar auditini o'tkazishda yagona metodologik yondashuvni ta'minlab, audit sifatini oshirish, auditorlik risklarini samarali boshqarish hamda auditorlik xulosasining ishonchligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, auditni rejalashtirish bosqichi auditorlik tekshiruvining muhim tarkibiy qismi bo'lib, audit jarayonining umumiy samaradorligi ko'p jihatdan ushbu bosqichning puxta va tizimli tashkil etilishiga bog'liqdir. Auditni oqilona rejalashtirish auditorlik resurslaridan samarali foydalanish, muhim xatoliklar ehtimolini aniqlash hamda audit protseduralarining hajmi va muddatlarini aniq belgilash imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlariga moslashtirish bo'yicha izchil va tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur holat auditorlik tekshiruvlarini rejalashtirishning ilmiy-nazariy asoslarini chuqurroq o'rganish, ilg'or xalqaro tajribani tahlil qilish va uni milliy amaliyotga moslashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, auditni rejalashtirishning mazmuni, uning tarkibiy elementlari hamda tahliliy amallarning audit sifatiga ta'sirini o'rganish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi xalqaro audit standartlari asosida auditorlik tekshiruvini rejalashtirishning ilmiy-nazariy jihatlarini tahlil qilish, audit jarayonini samarali tashkil etish yo'llarini asoslash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Auditorlik faoliyatini xalqaro standartlar asosida tashkil etish va auditni rejalashtirish masalalari ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Ko'plab tadqiqotlarda auditni rejalashtirish auditorlik tekshiruvining muhim bosqichi sifatida baholanib, uning audit sifati hamda auditorlik xulosasining ishonchligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi [1].

Xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda auditni rejalashtirish auditorlik risklarini aniqlash va baholash, audit protseduralarining mohiyati, hajmi hamda muddatlarini belgilash jarayoni sifatida talqin qilinadi. Jumladan, Arens va Loebbecke auditni samarali rejalashtirish auditorlik resurslaridan oqilona foydalanish hamda muhim xatoliklar ehtimolini kamaytirishga xizmat qilishini qayd etadilar [2]. Messier, Glover va Prawitt esa audit strategiyasi hamda audit rejasi auditorlik tekshiruvining umumiy yo'nalishini belgilab berishini asoslab beradilar [3].

Xalqaro audit standartlarida auditni rejalashtirish masalalari alohida o'rin egallaydi. Xususan, 300-sonli "Moliyaviy hisobotlar auditini rejalashtirish" standarti auditni rejalashtirishning maqsadi, mazmuni va asosiy talablarini belgilab, auditorlik tekshiruvining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi [4].

Rossiyalik olimlar V.P. Suyts va A.N. Axmetbekov auditni rejalashtirish jarayonida tahliliy amallarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlab, ularni mijoz biznesini o'rganish, moliyaviy holatini baholash hamda xatoliklar ehtimolini aniqlash vositasi sifatida e'tirof etadilar [5]. Ularning fikricha, rejalashtirish bosqichida qo'llaniladigan tahliliy amallar keyingi auditorlik tekshiruvlari hajmini maqbullashtirish imkonini beradi.

Mahalliy olimlar tadqiqotlarida ham auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlariga moslashtirish masalalari ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida ko'rib chiqilgan. O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar auditni xalqaro standartlar asosida tashkil etish moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirish va investorlar ishonchini mustahkamlashga xizmat qilishini ta'kidlaydilar [6], [7]. Ularning ilmiy ishlarida auditni rejalashtirishning milliy amaliyotdagi ayrim jihatlarini hamda ularni takomillashtirish yo'llari yoritilgan.

Shu bois, mavzuga oid adabiyotlar tahlili auditni xalqaro standartlar asosida rejalashtirish masalalari nazariy jihatdan yetarli darajada yoritilganini, shu bilan birga, O'zbekiston sharoitida uning amaliy qo'llanishini yanada chuqurroq o'rganish muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlari asosida tashkil etish hamda auditni rejalashtirish masalalarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro audit standartlari talablari atroflicha tahlil qilindi. Shuningdek, mantiqiy va statistik tahlil usullari asosida auditni rejalashtirishning audit sifati hamda auditorlik xulosasining ishonchligiga ta'siri baholandi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish orqali ilmiy xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

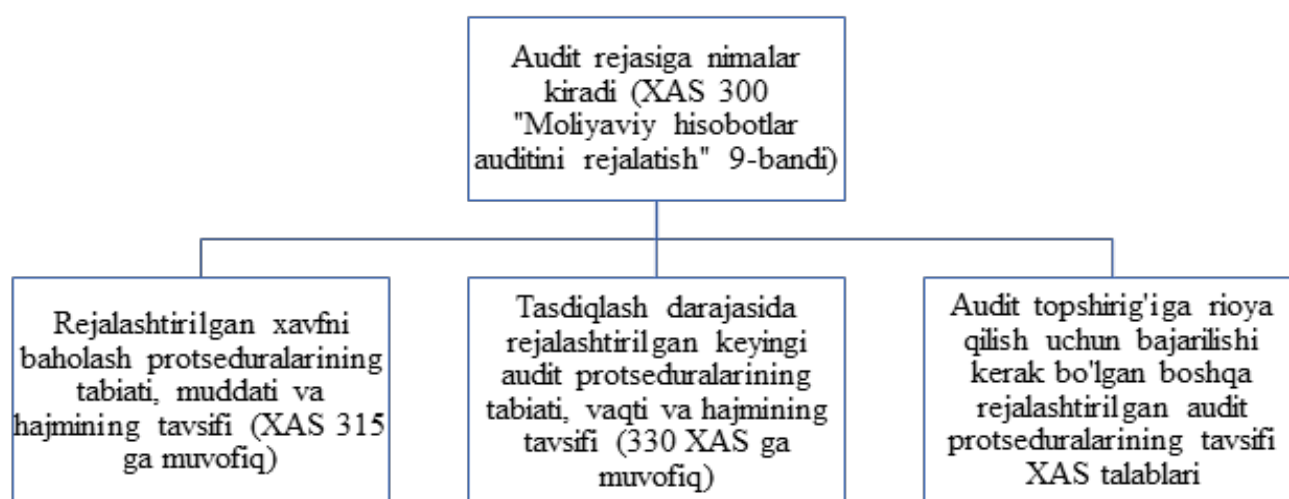
TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida auditorlik tekshiruvini xalqaro audit standartlari asosida rejalashtirishning amaliy holati hamda uning audit sifati va auditorlik xulosasining ishonchligiga ta'siri tahlil qilindi. Tahlil O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlariga moslashtirish bosqichlari, 300-sonli "Moliyaviy hisobotlar auditini rejalashtirish" standarti talablari, shuningdek, auditni rejalashtirish jarayonining asosiy tarkibiy elementlari asosida amalga oshirildi.

1-jadval. O'zbekistonda auditorlik faoliyatini xalqaro standartlarga moslashtirish bosqichlari¹

Yil va sana	Normativ-huquqiy hujjat hamda uning jarayoni	Asosiy mazmuni
1998-yil	Milliy standartlar ishlab chiqildi	O'zbekistonda auditorlik faoliyatining milliy standartlari ishlab chiqila boshlandi. Bu jarayon 2022-yilgacha davom etdi.
2010-yillar boshi	XASga moslash jarayoni boshlangan	Auditorlik faoliyatini xalqaro standartlarga (XAS) moslashtirish ishlari boshlandi.
2010-yil	Aksiyadorlik jamiyatlari uchun XAS qabul qilindi	Aksiyadorlik jamiyatlarida xalqaro audit standartlari asosida faoliyat yuritish belgilandi.
2013-yil	"Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonunga o'zgartirishlar	Barcha xo'jalik yurituvchi subyektlarga XAS standartlarini qo'llash imkoniyati yaratildi.
2018-yil 19-sentabr	Prezidentning PQ-3946-son qarori	Auditorlik faoliyatini yanada rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar belgilandi.
2020-yil 1-yanvar	PQ-3946 qarori ijrosi	Auditorlik tashkilotlari faqat IFAC tomonidan nashr etilgan XAS asosida faoliyat yuritish boshladi.
2022-yil 11-aprel	Vazirlar Mahkamasining 171-son qarori	Auditning xalqaro standartlarini O'zbekiston hududida qo'llash tartibi belgilandi.
2022-yildan	Iqtisodiyot va moliya vazirligi faoliyati	XASlarni davlat tiliga tarjima qilish va auditorlar hamda foydalanuvchilar bilan muhokama qilish yo'lga qo'yildi.
Hozirgi kunda	Amaliyotda	O'zbekistonda auditorlik tashkilotlari xalqaro audit standartlariga to'liq mos ravishda faoliyat yuritmoqda; rasmiy veb-saytda tasdiqlangan XASlar keng qo'llanilmoqda.

Mazkur jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlariga moslashtirish izchil va bosqichma-bosqich amalga oshirilgan. Natijada, auditni rejalashtirish jarayonida ham xalqaro talablar asosida yondashuv shakllangan.

1-rasm. Audit rejasining tarkibiy qismlari²

1 Muallif tomondan tayyorlangan

2 Muallif tomondan tayyorlangan

Xalqaro audit standartlarining 300-sonli “Moliyaviy hisobotlar auditini rejalashtirish” standarti audit rejasining mazmuni va tarkibiy qismlarini aniq belgilab beradi. Mazkur standartga muvofiq, audit rejasi auditorlik tekshiruvini samarali tashkil etish, muhim risklarni aniqlash hamda audit topshirig'ini belgilangan talablar asosida bajarishga xizmat qiladi. Quyidagi rasmda audit rejasiga kiruvchi asosiy elementlar aks ettirilgan.

Audit rejasining tarkibiy qismlarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, u uchta asosiy yo'nalishdan iborat bo'lib, ularning har biri audit jarayonining muayyan bosqichi bilan bevosita bog'liqdir.

Birinci yo'nalish rejalashtirilgan risklarni baholash protseduralarining tavsifi bilan bog'liq bo'lib, u XAS 315 talablari asosida amalga oshiriladi. Ushbu bosqichda auditor xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyati, ichki nazorat tizimi hamda muhim xatoliklar yuzaga kelish ehtimolini baholaydi. Risklarni baholash protseduralarining tabiati, muddati va hajmi audit jarayonining keyingi bosqichlari uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Ikkinchi yo'nalish tasdiqlash darajasida rejalashtirilgan keyingi audit protseduralarini o'z ichiga oladi. Mazkur protseduralar XAS 330 talablariga muvofiq belgilanib, aniqlangan risklarga javoban amalga oshiriladi. Ushbu bosqichda auditor audit dalillarini to'plash uchun bajariladigan amallarni, ularning bajarilish muddati va hajmini aniq rejalashtiradi. Bu esa auditorlik xulosasining asoslanganligi va ishonchligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Uchinchi yo'nalish audit topshirig'iga rioya etilishini ta'minlash uchun bajarilishi zarur bo'lgan boshqa rejalashtirilgan audit protseduralarini qamrab oladi. Ushbu protseduralar XAS talablari asosida audit sifatini ta'minlash, hujjatlashtirishni to'g'ri tashkil etish hamda auditorlik etikasi va mustaqillik talablariga rioya etilishini nazorat qilishga qaratilgan.

Umuman olganda, olib borilgan tahlil va olingan natijalar auditni xalqaro audit standartlari asosida puxta rejalashtirish auditorlik xulosasining ishonchligini oshirishini, moliyaviy hisobotlar sifatini yaxshilashini hamda auditorlik faoliyatining samaradorligini ta'minlashini ko'rsatadi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, auditorlik tekshiruvini xalqaro audit standartlari asosida tashkil etish va uni puxta rejalashtirish audit sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Xususan, auditni rejalashtirish jarayoni auditorlik tekshiruvining umumiy yo'nalishini belgilash, muhim risklarni aniqlash, audit protseduralarining mohiyati, hajmi va muddatlarini asoslash imkonini beradi. Bu esa auditorlik xulosasining ishonchligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida XAS 300, 315 va 330 standartlari talablari asosida audit rejasining tarkibiy tuzilmasi tahlil qilindi. Tahlil natijalari auditni rejalashtirishning riskga asoslangan yondashuv asosida amalga oshirilishi auditorlik resurslaridan samarali foydalanish, takroriy va samarasiz audit amallarini qisqartirish hamda audit jarayonining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Shuningdek, rejalashtirish bosqichida tahliliy amallarning keng qo'llanilishi muhim xatoliklar ehtimolini aniqlash va audit dalillarining sifatini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasida auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlariga moslashtirish jarayonining tahlili so'nggi yillarda auditni rejalashtirish amaliyotida ijobiy o'zgarishlar kuzatilayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ayrim auditorlik tashkilotlarida audit rejasini tuzishda nisbatan formal yondashuv elementlari saqlanib qolayotgani hamda tahliliy amallardan yetarli darajada foydalanilmayotgani aniqlangan. Mazkur holatlar audit sifatiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, quyidagi amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi:

- auditorlik tekshiruvini rejalashtirish jarayonida XAS 300, 315 va 330 talablariga qat'iy rioya etishni kuchaytirish, audit rejalarini hamda audit dasturlarini hujjatlashtirish sifatini oshirish;
- auditni rejalashtirish bosqichida tahliliy amallardan kengroq foydalanish orqali muhim risklarni aniqlash va audit protseduralarini risk darajasiga mos ravishda belgilash;
- auditorlik tashkilotlarida auditni rejalashtirish bo'yicha ichki metodik qo'llanmalar va namunaviy audit rejalarini ishlab chiqish hamda ularni amaliyotga joriy etish;
- auditorlarning kasbiy malakasini oshirish jarayonida auditni rejalashtirish, risklarni baholash va tahliliy amallar bo'yicha maxsus o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish;
- audit jarayonida axborot texnologiyalari va avtomatlashtirilgan tahliliy vositalardan foydalanishni kengaytirish orqali audit samaradorligini oshirish.

Xulosa qilib aytganda, auditorlik tekshiruvini xalqaro audit standartlari asosida puxta rejalashtirish nafaqat auditorlik xulosasining ishonchligini oshiradi, balki moliyaviy hisobotlar shaffofligini ta'minlash, investorlar ishonchini mustahkamlash hamda auditorlik faoliyatining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Akromov Sh.Sh. Audit tekshiruvini rejalashtirishda ilg'or xorijiy tajribani qo'llash imkoniyatlari // “Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot” ijtimoiy, iqtisodiy, texnik, ilmiy-ommabop jurnal. — 2024-yil oktabr, №10.

2. Arens A.A., Loebbecke J.K. Auditing: An Integrated Approach. — New York: Prentice Hall.
3. Messier W.F., Glover S.M., Prawitt D.F. Auditing and Assurance Services. — New York: McGraw-Hill Education.
4. Xalqaro audit standartlari. XAS 300 — “Moliyaviy hisobotlar auditini rejalashtirish”.
5. Суйц В.П., Ахметбеков А.Н., Дубровина Т.А. Аудит: общий, банковский, страховой. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 152 с.
6. Karimov A.A. Auditorlik faoliyatini xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish masalalari // Iqtisodiyot va moliya ilmiy jurnali. — 2019, №4. — B. 45–50.
7. Xolmirzayev B.B. O‘zbekistonda auditorlik faoliyatini rivojlantirishda xalqaro audit standartlarining ahamiyati // Moliya va bank ishi ilmiy jurnali. — 2021, №2. — B. 72–78.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100